

Zofia Hasińska, Katarzyna Sipurzyńska-Rudnicka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZRÓŻNICOWANIE PRZESTRZENNE POPYTU NA PRACĘ W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM

Streszczenie: Celem opracowania jest przedstawienie zróżnicowania popytu na pracę w układzie lokalnych rynków pracy województwa dolnośląskiego jako jednego z trudniejszych, a zarazem specyficznych, regionalnych rynków pracy w kraju, a także zmian w tym zakresie obserwowanych w okresie po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Autorki w oparciu o dane statystyki publicznej przeanalizowały zmiany dotyczące dynamiki liczby pracujących i ofert pracy, udziału niesubsydiowanych ofert pracy oraz stopy zatrudnienia. Na podstawie tych miar i skonstruowany na ich bazie syntetycznego miernika popytu na pracę podjęto próbę klasyfikacji powiatów Dolnego Śląska. Kierując się ekonomicznymi uwarunkowaniami popytu na pracę, w czasowym zakresie badań wyróżniono dwa etapy: 2004-2008 oraz 2008-2010. Wyniki analizy wskazują na odmienne kierunki zmian popytu na pracę w obydwu okresach (pozytywne i negatywne) oraz na znaczne i utrwalone w czasie zróżnicowanie tego popytu na lokalnych rynkach pracy Dolnego Śląska (z nielicznymi wyjątkami). Występuje wyraźna dysproporcja pomiędzy rozwojem rynku pracy aglomeracji wrocławskiej oraz ośrodków rozwijającego się przemysłu miedziowego i węgla brunatnego a rozwojem peryferyjnych rynków pracy położonych w granicach dawnych województw Dolnego Śląska. Korzystne zmiany popytowej strony rynku pracy obserwuje się też na obszarach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych. Dla licznej grupy słabszych rynków duże znaczenie mają instrumenty polityki rynku pracy wspierające aktywizację zawodową bezrobotnych ze środków publicznych.

Słowa kluczowe: popyt na pracę, lokalne rynki pracy, Dolny Śląsk.

1. Wstęp

Niniejszy artykuł stanowi efekt kontynuacji wieloletnich badań prowadzonych przez współautorki dotyczących funkcjonowania dolnośląskiego rynku pracy. Najbardziej kompleksowym opracowaniem z tego zakresu jest monografia pod ich redakcją zatytułowana *Rynek pracy województwa dolnośląskiego w latach 1999-2009*¹, obejmująca analizę długookresowych zmian popytowej i podażowej strony tego regionalnego rynku pracy oraz ich uwarunkowań.

¹ *Rynek pracy województwa dolnośląskiego w latach 1999-2009*, red. Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011.

Ukierunkowanie zakresu tematycznego niniejszego artykułu na problematykę popytu na pracę oraz jego zróżnicowania przestrzennego w ujęciu lokalnych (powiatowych) rynków pracy wynika m.in. z wyraźnego niedostatku tego typu badań. Zdecydowana większość opracowań dotyczy bowiem aspektów podażowych rynku pracy (w tym głównie bezrobocia), rozpatrywanych najczęściej na poziomie krajowym, regionalnym, a także międzynarodowym. Mniej liczne są natomiast badania i opracowania poświęcone rozmiarom i strukturze zapotrzebowania na pracę, przy czym dotyczy to różnych zakresów terytorialnych funkcjonowania rynku pracy, w tym zakresu lokalnego. Sytuacja ta może wynikać w części z ograniczeń w dostępie do informacji statystycznych. W realizowanych przez statystykę publiczną badaniach popytu na pracę wskazać można na ich liczne słabe strony powodujące, że otrzymany materiał empiryczny pozwala na ograniczone analizy i wnioskowanie o tym niezwykle ważnym aspekcie funkcjonowania rynku pracy, szczególnie na poziomie lokalnym i subregionalnym².

Popyt na pracę oznacza najogólniej zapotrzebowanie gospodarki (a w skali mikroekonomicznej – konkretnego zakładu pracy) na potencjał ludzki. W gospodarce rynkowej stanowi on siłę napędową rynku pracy. O poziomie zatrudnienia, stopniu zagospodarowania istniejących zasobów pracy oraz o rozmiarach i możliwościach ograniczania bezrobocia decydują bowiem głównie sytuacja ekonomiczna oraz rozstrzygnięcia pracodawców dotyczące stabilizacji, spadku lub wzrostu liczby miejsc pracy³. Analiza rozmiarów popytu na pracę wymaga uwzględnienia wielu czynników i uwarunkowań. Potrzeba zgłębiania wiedzy o rynku pracy i jego aspektach popytowych występuje zwłaszcza w Polsce, gdzie mamy do czynienia z procesem tworzenia i dojrzewania jego struktur przebiegającym w warunkach niestabilności gospodarczej i instytucjonalnej, wysokiego bezrobocia oraz szeregu problemów i zadań wynikających z członkostwa w Unii Europejskiej⁴.

Celem artykułu jest przedstawienie zróżnicowania popytu na pracę w układzie lokalnych (powiatowych) rynków pracy woj. dolnośląskiego oraz zmian w tym zakresie obserwowanych po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Wybór województwa dolnośląskiego jako obszaru analizy nie jest przypadkowy. Należy bowiem podkreślić, że jest to jeden z trudniejszych i zarazem specyficznych regionalnych rynków pracy w kraju. Diagnoza sytuacji po stronie popytowej tego rynku pracy

² Zob.: K. Gilga, Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Badanie popytu na pracę. Doświadczenia z realizacji projektu badawczego „Rynek pracy aglomeracji wrocławskiej. Stan i perspektywy”*, [w:] *Wymiary polityki regionalnej w aspekcie politycznym, społecznym i gospodarczym*, red. R. Herbut, A. Kubów, L.B. Paszkiewicz, J. Wojtaś, PWSZ, Legnica 2007, s. 163-166; Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Rynek pracy jako przedmiot badań statystyki publicznej*, [w:] *Rynek pracy województwa dolnośląskiego w latach 1999-2009*, red. Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2001, s. 11-32.

³ Z. Wiśniewski, *Kierunki i skutki deregulacji rynku pracy w krajach Unii Europejskiej*, UMK, Toruń 1999, s. 58-62.

⁴ D. Kotlorz, *Wstęp*, [w:] *Współczesny rynek pracy. Wybrane problemy*, red. D. Kotlorz, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2011, s. 10.

powinna stanowić cenną informację dla władz samorządowych różnego szczebla w określaniu oraz przestrzennym ukierunkowywaniu działań służących promocji zatrudnienia i przeciwdziałaniu bezrobociu, a także wspieraniu słabiej rozwiniętych lokalnych rynków pracy.

Przedmiotem szczegółowej analizy w opracowaniu są zmiany dynamiki liczby pracujących i ofert pracy zgłoszonych do powiatowych urzędów pracy, udziału niesubsydiowanych ofert pracy, a także stopy zatrudnienia. W oparciu o powyższe miary oraz skonstruowany na ich podstawie syntetyczny miernik popytu na pracę podjęto próbę klasyfikacji powiatów Dolnego Śląska. Kierując się ekonomicznymi uwarunkowaniami popytu na pracę, w czasowym zakresie badań wyróżniono dwa podokresy: 2004-2008 oraz 2008-2010. W analizie wykorzystano dane statystyki publicznej, w tym udostępnione przez Urząd Statystyczny we Wrocławiu oraz Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy.

2. Ogólna charakterystyka sytuacji na dolnośląskim rynku pracy

Rynek pracy województwa dolnośląskiego zaliczyć można do trudniejszych regionalnych rynków w Polsce. We wszystkich latach okresu 1999-2011 stopa bezrobocia na tym obszarze kształtowała się na poziomie wyższym od przeciętnego w kraju, zaś w rankingach województw pod względem wartości tego wskaźnika region ten zajmował najczęściej jedną z czołowych lokat – tab. 1.

Niepokojącą cechą dolnośląskiego rynku pracy jest niski poziom zatrudnienia ludności. Problem ten ilustrują wartości wskaźnika zatrudnienia, niższe w porównaniu z rynkiem ogólnokrajowym i sytuujące Dolny Śląsk na końcowych pozycjach w rankingu wszystkich województw – tab. 1.

Wyrazem niskiej chłonności zatrudnieniowej rozpatrywanego rynku pracy jest kształtowanie się liczebności populacji pracujących. Poza rokiem 2009 r. we wszystkich pozostałych latach okresu 1999-2011 liczba pracujących kształtowała się na poziomie niższym w porównaniu z rokiem wyjściowym (1999) – tab. 2. W roku 2011, po trzynastu latach funkcjonowania województwa dolnośląskiego, liczba pracujących była niższa o 48 tys. (tj. o 4%) w porównaniu ze stanem początkowym. W tym samym okresie porównawczym na krajowym rynku pracy liczba pracujących była wyższa o 1,6 mln osób (tj. o 11,2%).

Od początku istnienia województwa dolnośląskiego rynek pracy tego regionu pozostawał pod wpływem oddziaływania różnych czynników makroekonomicznych (związanych m.in. z cyklicznością rozwoju gospodarczego, kontynuacją procesów przekształceń systemowych, otwarciem rynków państw Unii Europejskiej, napływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych i funduszy strukturalnych z UE), skutkiem czego wyróżnić można trzy charakterystyczne okresy zmian na tym rynku, tj.: lata 1999-2003 (pogorszenie sytuacji na rynku pracy, wyrażane spadkiem popytu na pracę i tzw. drugą falą bezrobocia w warunkach znacznego obniżenia wzrostu gospodarczego); lata 2004-2008 (poprawa sytuacji na rynku pracy, wzrost popytu na

Tabela 1. Stopa bezrobocia i wskaźnik zatrudnienia w województwie dolnośląskim na tle kraju w latach 1999-2011

Lata	Stopa bezrobocia, w %			Wskaźnik zatrudnienia, w %		
	Dolny Śląsk	różnica pomiędzy stopą bezrobocia na Dolnym Śląsku i w Polsce	lokata Dolnego Śląska w rankingu wszystkich województw według malejącej wartości stopy bezrobocia	Dolny Śląsk	różnica pomiędzy wskaźnikiem zatrudnienia na Dolnym Śląsku i w Polsce	lokata Dolnego Śląska w rankingu wszystkich województw według malejącej wartości wskaźnika zatrudnienia
1999	18,2	2,9	4	46,1	-1,9	12
2000	20,9	4,9	2	45,2	-2,2	12
2001	23,6	5,1	3	41,4	-4,1	14
2002	27,2	7,5	1	39,8	-4,3	14
2003	25,6	6,3	1	38,9	-5,3	16
2004	22,6	4,6	2	41,5	-3,6	16
2005	21,6	4,9	1	43,1	-2,8	14
2006	14,2	2,0	4	46,2	-1,3	11
2007	11,5	3,0	1	46,7	-2,8	13
2008	9,0	2,3	2	48,0	-3,0	15
2009	9,5	1,0	6	49,8	-0,6	9
2010	10,1	0,8	5	49,1	-1,5	11
2011	10,6	0,9	5	48,2	-2,6	15

Źródło: zestawienie i obliczenia własne na podstawie danych statystyki publicznej zawartych w serijnej publikacji GUS *Aktywność ekonomiczna ludności Polski* (za IV kwartał każdego roku).

Tabela 2. Liczba pracujących w województwie dolnośląskim na tle kraju w latach 1999-2011

Lata	Liczba pracujących, w tys.		Dynamika liczby pracujących (1999 = 100), %		Dynamika liczby pracujących (rok poprzedni = 100%)	
	Dolny Śląsk	Polska	Dolny Śląsk	Polska	Dolny Śląsk	Polska
1999	1202	14573	x	x	x	x
2000	1066	14540	88,7	99,8	88,7	99,8
2001	927	14043	77,1	96,4	87,0	96,6
2002	922	13722	76,7	94,2	99,5	97,7
2003	884	13718	73,5	94,1	95,9	100,0
2004	982	14058	81,7	96,5	111,1	102,5
2005	1083	14390	90,1	98,7	110,3	102,4
2006	1151	14911	95,8	102,3	106,3	103,6
2007	1128	15538	93,8	106,6	98,0	104,2
2008	1158	16005	96,3	109,8	102,7	103,0
2009	1216	15885	101,2	109,0	105,0	99,3
2010	1189	16075	98,9	110,3	97,8	101,2
2011	1154	16201	96,0	111,2	97,1	100,8

Źródło: jak w tab. 1.

pracę i znaczne ograniczenie bezrobocia w warunkach wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego po wstąpieniu Polski do UE); lata 2009-2011 (pogorszenie sytuacji na rynku pracy, spadek popytu na pracę i wzrost bezrobocia w warunkach spowolnienia gospodarczego wywołanego globalnym kryzysem finansowym)⁵. Należy zauważyć, że w tych okresach dynamika zmian popytu na pracę była na Dolnym Śląsku wyraźnie intensywniejsza niż w skali kraju, co wiązać należy ze specyfiką regionalnej gospodarki. Województwo dolnośląskie należy bowiem do najbardziej uprzemysłowionych regionów kraju, czego wyrazem jest wyższy o kilka punktów procentowych w porównaniu ze średnią krajową udział tego sektora w ogólnej liczbie pracujących – tab. 3. Przemysł w znacznej części nastawiony na eksport stanowi obszar działalności gospodarczej odczuwający najbardziej wahania koniunkturalne. W konsekwencji niekorzystne zmiany w gospodarce w latach 1999-2003 oraz 2008-2011 skutkowały na Dolnym Śląsku wyższą dynamiką spadku liczby pracujących,

Tabela 3. Pracujący w przemyśle i wskaźnik zatrudnienia na wsi w woj. dolnośląskim na tle Polski w latach 1999-2011

Lata	Udział pracujących w sektorze przemysłowym, w %		Różnica (A) – (B)	Wskaźnik zatrudnienia na wsi, w %		Różnica (C)-(D)
	Dolny Śląsk (A)	Polska (B)		Dolny Śląsk (C)	Polska (D)	
1999	34,1	31,3	2,8	43,9	49,0	-5,1
2000	33,4	30,8	2,6	42,7	49,3	-6,6
2001	33,2	30,5	2,7	40,0	47,2	-7,2
2002	32,3	28,7	3,6	39,5	46,4	-6,9
2003	32,8	28,6	4,2	37,2	46,8	-9,6
2004	32,0	28,8	3,2	39,1	47,2	-8,1
2005	33,0	29,2	3,8	41,7	47,4	-5,7
2006	34,7	30,0	4,7	45,7	48,8	-3,1
2007	36,4	30,7	5,7	46,0	50,2	-4,2
2008	38,9	31,9	7	46,7	51,5	-4,8
2009	35,2	31,1	4,1	46,3	50,6	-4,3
2010	34,0	30,2	3,8	48,6	50,3	-1,7
2011	34,5	30,6	3,9	48,3	50,5	-2,2

Źródło: dane o pracujących zestawiono na podstawie danych BAEL udostępnionych w Banku Danych Regionalnych na stronie GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=362445&p_token=0.1166... [dostęp: 20.07.2012]; dane o wskaźniku zatrudnienia dla Polski pochodzą z publikacji GUS: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2011r.*, GUS, Warszawa 2012, s. 47-56; dane dla Wrocławia udostępnił Urząd Statystyczny we Wrocławiu.

⁵ Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Podsumowanie*, [w:] Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Rynek pracy jako przedmiot badań statystyki publicznej*, [w:] *Rynek pracy województwa dolnośląskiego w latach 1999-2009*, red. Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2001, s. 289-292.

zaś w okresie ożywienia gospodarczego (2004-2008) – wyższą dynamiką wzrostu liczebności pracujących – tab. 2.

Warto też podkreślić trudniejszą w województwie dolnośląskim sytuację na wiejskim rynku pracy. Zlikwidowanie PGR-ów, licznie tworzonych na tym obszarze po II wojnie światowej, spowodowało trudniejszą niż w innych regionach Polski sytuację zatrudnieniową mieszkańców wsi. Wyrażają to wyraźnie niższe w porównaniu z krajem wskaźniki zatrudnienia ludności wiejskiej – tab. 3.

3. Cechy popytu na pracę na lokalnych rynkach pracy

W badaniach popytu na pracę wyróżnia się dwa elementy: tzw. popyt zrealizowany i niezrealizowany. Pierwszy z nich oznacza obsadzone miejsca pracy, a drugi – wolne miejsca, skierowane różnymi kanałami dystrybucji do pracobiorców. Za odpowiednik popytu zrealizowanego przyjmuje się pracujących w gospodarce narodowej (w istocie podaż zrealizowaną), a niezrealizowanego – zgłoszone na rynku oferty pracy. Podstawowy przedmiot badań popytowej strony rynku pracy stanowią pracujący ze względu na decydujące znaczenie dla wykorzystania zasobów pracy.

Analizę dynamiki pracujących w układzie przestrzennym województwa dolnośląskiego przeprowadzono dla trzech okresów: 2004-2008, 2008-2010 oraz 2004-2010, przy wykorzystaniu grupowania powiatów według wartości tego wskaźnika w szeregu rosnącym, poczynając od klasy I, na klasie IV kończąc⁶. Z porównania rozkładów przestrzennych zmian liczby pracujących w trzech wymiarach czasowych wynika podobieństwo zróżnicowania wielkości klas w latach 2004-2008 i 2008-2010 oraz wyrównanie tych wielkości w całym okresie 2004-2010 (tab. 4). W obydwu podokresach nieliczne powiaty zakwalifikowano do skrajnych klas (I i IV), jako wyróżniające się pod względem negatywnym (klasa I) lub pozytywnym (klasa IV). Kolejną cechą układu przestrzennego pracujących był brak powtarzalności powiatów w skrajnych klasach, związany ze zróżnicowaniem kierunków i nasilenia zmian popytu zrealizowanego, jako efektem umiejętności wykorzystania możliwości rozwojowych w okresie poprawy koniunktury gospodarczej oraz podatności na zjawiska kryzysowe.

W latach 2004-2008 zdecydowaną większość powiatów (24) charakteryzowała wzrostowa tendencja zatrudnienia (powiaty w klasach II-IV). Indeksy dynamiki dla tych powiatów zawierały się bowiem w przedziale od 100,6 do 185%. Natomiast w klasie I cztery powiaty (milicki, kamiennogórski, zgorzelecki i wołowski) cechował spadek liczby pracujących (w przedziale od 0,3 do 6%), a powiat złotoryjski charak-

⁶ Punktem wyjścia dla grupowania powiatów na cztery klasy były wartości ćwiartkowe (kwartyle), jednak z powodu dużego zróżnicowania wartości analizowanego wskaźnika oraz zakresu jego zmian spadkowych i wzrostowych podział ten zmodyfikowano. Podobne postępowanie zastosowano w podziale powiatów na klasy według dynamiki ofert pracy. W przypadku udziału ofert pracy niesubsydiowanych w modyfikacji podziału powiatów na klasy uwzględniono jedynie zróżnicowanie wartości wskaźnika, a w przypadku stopy zatrudnienia – także odniesienie do średniej dla województwa.

teryzowała stabilizacja zatrudnienia. Wszystkie wymienione powiaty ze spadkową tendencją pracujących lub ich stabilizacją zajmują peryferyjne położenie w układzie dawnych województw Dolnego Śląska. Dwie kolejne klasy (II i III) miały zbliżoną liczbę powiatów (10 i 11), ale różniły się poziomem dynamiki wzrostu zatrudnienia. W klasie II indeksy te zawierały się w przedziale od 100,6 do 109,4%, a w klasie III – w przedziale od 110,5 do 122%. Układ przestrzenny obydwu klas reprezentuje wszystkie cztery dawne województwa, najliczniej w klasie II województwo wałbrzyskie, a w klasie III – województwa wrocławskie i legnickie. Największe zróżnicowanie dynamiki wzrostu zatrudnienia w latach 2004-2008 cechowało klasę IV (w przedziale od 128,7 dla m. Wrocławia do 185% dla powiatu wrocławskiego) złożoną z trzech sąsiednich powiatów dawnego województwa wrocławskiego.

Uwarunkowań ekonomicznych tych zmian należy poszukiwać w procesie reindustrializacji regionu wiążącym się z rozwojem budownictwa infrastrukturalnego współfinansowanego ze środków unijnych oraz z napływem inwestycji zagranicznych w przemyśle⁷. Inwestycje te skoncentrowane były w podstrefach specjalnych stref ekonomicznych⁸, w dużych i średnich miastach oraz w ich najbliższym otoczeniu. Inwestycje zagraniczne przyciągały takie miasta, jak: Wrocław, Wałbrzych, Legnica, Jelenia Góra, Polkowice, Świdnica, Bolesławiec, Zgorzelec i Żarów, a w obszarze metropolitalnym – gminy sąsiadujące z Wrocławiem: Kobierzyce, Długołęka i Święta Katarzyna, oraz małe i średnie miasta: Brzeg Dolny, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Oleśnica, Oława, Środa Śląska i Trzebnica. Lokalizacja wymuszona, związana z inwestycjami typu *brownfield*, dotyczyła dużych przedsiębiorstw nabywanych w ramach prywatyzacji przede wszystkim we Wrocławiu. Należy też pamiętać, że na lokalizację inwestycji bezpośrednich wpływają przede wszystkim takie czynniki, jak wielkość rynku zbytu, dostępność komunikacyjna oraz wielkość i cechy jakościowe rynku pracy. Na tym tle szczególna pozycja w regionie dolnośląskim przypada Wrocławskiemu Obszarowi Metropolitalnemu ze stolicą Dolnego Śląska jako jednym z ważniejszych centrów życia gospodarczego, społecznego, kulturalnego, naukowego i finansowego w Polsce oraz najsilniejszym ośrodkiem w południowo-zachodniej części kraju. Duże znaczenie ma tu także dostępność głównych szlaków komunikacyjnych, w tym autostrady A-4, drogi krajowej nr 5 (Poznań-Wrocław-Praga) oraz nr 8 (Warszawa-Wrocław-Kudowa Zdrój-Wiedeń), a także bliskość portu lotniczego pasażerskiego i towarowego (krajowego i międzynarodowego) we Wrocławiu.

W drugim okresie badań (lata 2008-2010) nastąpiło odwrócenie powszechności wzrostowych tendencji zmian zatrudnienia na spadkowe. Zdecydowana większość

⁷ Zob. Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Uwarunkowania demograficzne, edukacyjne i ekonomiczne*, [w:] *Rynek pracy województwa dolnośląskiego w latach 1999-2009*, red. Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2001, s. 57-58.

⁸ Na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonują: Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości, Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna „Invest Park” oraz Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-park Wisłosan.

powiatów (21) wykazywała bowiem zmniejszenie liczby pracujących (klasy I i II), jeden powiat wykazywał stabilizację zatrudnienia, a pozostałe 7 powiatów cechowało zwiększenie w granicach od 100,6 do 127,6% (klasy III i IV).

Tabela 4. Klasyfikacja powiatów woj. dolnośląskiego ze względu na dynamikę pracujących* w latach 2004-2010 (stan na 31 grudnia)

2004-2008		2008-2010		2004-2010	
Klasa powiatów i wartość cechy w%	powiaty	klasa powiatów i przedział cechy w %	powiaty	klasa powiatów i przedział cechy w %	powiaty
I 94,0-100,0	wołowski – 94,0 zgorzelecki – 98,1 kamiennogórski – 99,0 milicki – 99,7 złotoryjski – 100,0	I 86,5-91,9 II 94,1-99,7	Iwówecki – 86,5 wałbrzyski – 90,7 jeleniogórski – 91,9	I 91,6-98,6	wołowski – 91,6 kamiennogórski – 93,1 jeleniogórski – 93,4 milicki – 95,1 górowski – 95,9 zgorzelecki – 96,3 lubański – 97,9 wałbrzyski – 98,6
	II 100,6-109,4		górowski – 100,6 kłódzki – 100,6 jeleniogórski – 101,6 lubański – 102,4 dzierzoniowski – 102,6 ząbkowicki – 105,1 Jelenia Góra – 107,1 legnicki – 108,5 wałbrzyski – 108,7 lubiński – 109,4		kamiennogórski – 94,1 bolesławiecki – 94,8 jaworski – 95,3 górowski – 95,4 milicki – 95,4 polkowicki – 95,4 lubański – 95,6 głogowski – 95,7 wołowski – 97,4 zgorzelecki – 98,2 średzki – 98,3 oleśnicki – 98,7 ząbkowicki – 98,9 oławski – 99,2 kłódzki – 99,5 Wrocław – 99,5 świdnicki – 99,6 jelenia góra – 99,7
III 110,5-122,0	jaworski – 110,5 głogowski – 113,7 oleśnicki – 114,3 polkowicki – 114,9 świdnicki – 115,4 średzki – 118,4 Iwówecki – 119,9 trzebnicki – 120,0 strzebiński – 120,1 bolesławiecki – 120,4 Legnica – 122,0	III 100-105,5 IV 127,6	dzierżoniowski - 100 legnicki – 100,6 lubiński – 101,4 strzebiński – 102,7 Legnica – 103,1 złotoryjski – 103,2 trzebnicki – 105,5	III 108,7-116,4	głogowski – 108,7 legnicki – 109,2 polkowicki – 109,7 lubiński – 110,9 oleśnicki – 112,7 bolesławiecki – 114,2 świdnicki – 115 średzki – 116,4
IV 128,7-185	Wrocław – 128,7 oławski – 161,9 wrocławski – 185,0		wrocławski – 127,6		IV 123,3-236,2

*Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez rolników indywidualnych (na podstawie formularza sprawozdawczego Z-06).

Źródło: zestawienie i obliczenia własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Statystycznego w Wrocławiu.

Klasę IV z maksymalnym wzrostem zatrudnienia reprezentował tylko powiat wrocławski, a w klasie III oprócz dzierzoniowskiego (bez zmian liczby pracujących) pozostałe sześć powiatów (legnicki, lubiński, strzebiński, trzebnicki i złotoryjski oraz m. Legnica) osiągnęło niewielkie efekty zatrudnieniowe (indeksy dynamiki od 100,6 do 105,5%). Tendencja wzrostowa wystąpiła zatem w czterech powiatach dawnego województwa legnickiego i trzech powiatach województwa wrocławskiego z liderem korzystnych zmian rynkowych w obydwu podokresach – powiatem wrocławskim.

W klasie I występowały trzy powiaty (jeleniogórski, wałbrzyski i lwówecki) ze spadkiem liczby pracujących w przedziale od 8,1 do 13,5%. Dwa z nich należały do dawnego województwa jeleniogórskiego, a jeden należał do wałbrzyskiego. W bardzo licznej klasie II (18 powiatów) skala redukcji zatrudnienia była zróżnicowana, ale stosunkowo niska (w przedziale od 0,3 do 5,9%). Minimalne wartości wskaźnika (do 1%) dotyczyły pięciu powiatów (świdnickiego, kłodzkiego i oławskiego oraz Jeleniej Góry i Wrocławia), większe (od 1,1 do 1,8%) – kolejnych czterech powiatów (ząbkowickiego, oleśnickiego, średzkiego i zgorzeleckiego), a największe (od 2,6 do 5,9%) aż dziewięciu powiatów w klasie II (wołowskiego, głogowskiego, lubańskiego, polkowickiego, milickiego, górowskiego, jaworskiego, bolesławieckiego i kamiennogórskiego). Ubytek pracujących w większym stopniu dotknął zatem powiaty peryferyjnie położone względem granic dawnych województw.

Układ przestrzenny zmian zatrudnienia w całym badanym okresie (2004-2010) nawiązuje bardziej do pierwszego niż drugiego podokresu, ponieważ tendencje wzrostowe w latach 2004-2008 były silniejsze niż spadkowe w latach 2008-2010. Zdecydowana większość (20) powiatów (w klasach II, III i IV) wykazała więc wzrost liczby pracujących, ale znacznie zróżnicowany (indeksy dynamiki od 102,6% w powiecie dzierzoniowskim do 236,2% we wrocławskim). W powiatach należących do klasy I zatrudnienie nieznacznie zmniejszyło się w porównaniu z rokiem wyjściowym (od 1,4% w powiecie wałbrzyskim do 8,4% w wołowskim). Regres dotyczył ośmiu następujących powiatów uszeregowanych w ciągu rosnącym: wałbrzyskiego, lubańskiego, zgorzeleckiego, górowskiego, milickiego, jeleniogórskiego, kamiennogórskiego i wołowskiego. W tej grupie dominowały peryferyjnie zlokalizowane rynki pracy dawnego województwa jeleniogórskiego i wrocławskiego. Trzy kolejne klasy powiatów były zbliżone pod względem liczebności i za wyjątkiem kłodzkiego (stabilizacja) osiągnęły w latach 2004-2010 pozytywne, chociaż bardzo zróżnicowane efekty zatrudnieniowe: najmniejsze w II klasie (indeks dynamiki w granicach 102,6-106,8%), większe – w III klasie (108,7-116,4%), a największe – w IV klasie (123,3-236,2%). Analizując reprezentację dawnych województw w tych klasach, zauważa się wyrównaną reprezentację województw jeleniogórskiego, legnickiego i wałbrzyskiego w klasie II, dominację legnickiego, uzupełnioną o pojedyncze powiaty z trzech pozostałych województw w klasie III, oraz dominację województwa wrocławskiego, uzupełnioną o m. Legnicę w klasie IV. W świetle powyższej analizy można stwierdzić, że największe, korzystne zmiany popytu zreali-

zowanego osiągnęły lokalne rynki pracy dawnego województwa wrocławskiego, a następnie legnickiego oraz pojedyncze rynki jeleniogórskiego i wałbrzyskiego. W tej grupie wyróżniał się zwłaszcza powiat wrocławski, a następnie oławski, m. Wrocław i m. Legnica oraz powiaty: trzebnicki i strzeliński.

Należy zauważyć, że zatrudnieniowe skutki poprawy, a następnie pogorszenia koniunktury gospodarki w latach 2004-2010 w układzie przestrzennym Dolnego Śląska wykazują związek ze strukturą społeczno-gospodarczą dawnych czterech województw, wśród których już w I dekadzie przemian ustrojowych pozytywnie wyróżniały się województwa legnickie i wrocławskie, a negatywnie – jeleniogórskie i wałbrzyskie⁹.

Oferty pracy zgłoszone przez pracodawców do powiatowych urzędów pracy, czyli wolne miejsca pracy, stanowią drugi wymiar popytu na pracę¹⁰. Zmiany liczby zgłoszonych ofert pracy¹¹ analizowano, podobnie jak liczby pracujących, w trzech wymiarach czasowych: w latach 2004-2008, 2008-2010 oraz 2004-2010, posługując się indeksem dynamiki. Kierunki tych zmian w poszczególnych okresach były podobne do zmian liczby pracujących: dominacja tendencji wzrostowej w latach 2004-2008, a spadkowej w latach 2008-2010 (tab. 5). Podobieństwo rozkładu przestrzennego względem pracujących obserwuje się także w podziale powiatów na klasy: niskie liczebności skrajnych klas (I i IV) w obydwu podokresach oraz powiększenie ich w całym okresie badań. Zgłoszone oferty pracy, pomimo niepełnej reprezentatywności niezrealizowanego popytu na pracę, odwzorowują więc ogólne tendencje występujące w gospodarce.

Pozytywne zmiany popytu niezrealizowanego w latach 2004-2008 objęły zdecydowaną większość (25) lokalnych rynków pracy województwa dolnośląskiego (klasy od II do IV). Indeksy dynamiki ofert pracy zawierały się w przedziale od 101% w powiecie kamiennogórskim do 287,5% w m. Legnicy. Zróżnicowanie reakcji tego składnika popytu na pracę na zmiany w gospodarce było zatem dwukrotnie większe niż pracujących (1:4,0 wobec 1:2,0). Znacznie większe było także zróżnicowanie spadku liczby ofert pracy, który wystąpił w czterech powiatach: oleśnickim, średzkim, ząbkowickim i milickim. Indeksy dynamiki ofert dla powiatów w klasie I mieściły się bowiem w przedziale od 73,8 do 96,1%, zaś w przypadku pracujących – w przedziale od 94,0 do 99,7%.

⁹ Zob. Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Uwarunkowania demograficzne...*, s. 52.

¹⁰ Zgodnie z wyjaśnieniami do sprawozdania MPiPS-01 na 2009 r. oferty pracy są to zgłoszone przez pracodawców wolne miejsca zatrudnienia i miejsca przygotowania zawodowego na stanowisku pracy oraz przyjęte do realizacji miejsca pracy w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych, prac społecznie użytecznych i stażu, a także w ramach umów zlecenia i umów o dzieło. DzU 2009 nr 85, poz. 717. Obejmują one zatem także tzw. oferty subsydiowane, stanowiące instrumenty aktywizacji bezrobotnych, a jednocześnie nie reprezentują całego wolumenu wolnych miejsc pracy w gospodarce.

¹¹ Oferty pracy zgłoszone w danym okresie obrazują strumieniowe ujęcie niezrealizowanego popytu na pracę i pełniej reprezentują popyt w porównaniu ze stanem ofert pracy na koniec tego okresu w ujęciu zasobowym.

Spadek popytu zarejestrowanego w urzędach pracy dotknął trzy powiaty dawnego województwa wrocławskiego (w tym dwa położone w sąsiedztwie Wrocławia) i jeden powiat z województwa wałbrzyskiego. Zbiór powiatów charakteryzujących się wzrostem liczby ofert pracy obejmował trzy kolejne klasy: II, III i IV. Najliczniejsza klasa II składała się z trzynastu powiatów reprezentujących wszystkie cztery dawne województwa (najliczniej jeleniogórskie), a tempo zmian było wysokie (w przedziale od 101 do 146,8%). Wzrost powyżej 30% osiągnęło aż siedem powiatów podanych w ciągu rosnącym: bolesławiecki, świdnicki, wrocławski, lwówecki, oławski, lubański i złotoryjski.

Tabela 5. Klasyfikacja powiatów województwa dolnośląskiego ze względu na dynamikę napływu ofert pracy w latach 2004-2010

2004-2008		2008-2010		2004-2010	
Klasa powiatów i wartość cechy w %	powiaty	klasa powiatów i wartość cechy w %	powiaty	klasa powiatów i wartość cechy w %	powiaty
I 73,8-96,1	oleśnicki – 73,8 średzki - 80 ząbkowicki – 94,4 milicki – 96,1	I 41,2-67,4	Wrocław – 41,2 lubiński – 56,8 lubański – 60,8 lwówecki – 61,0 Jelenia Góra – 61,5 polkowicki – 67,4	I 58,2-95,5	oleśnicki – 58,2 Wrocław – 64,5 lwówecki – 86,4 jaworski – 88,3 średzki – 88,5 lubański – 89,2 milicki – 90,6 Jelenia Góra – 95,5
II 101-146,8	kamiennogórski - 101 górowski – 103,7 jaworski – 105,3 wałbrzyski – 109,2 zgorzelecki – 116,5 kłodzki – 129,1 bolesławiecki – 131,7 świdnicki – 131,9 wrocławski – 136,7 lwówecki – 141,8 oławski - 146 lubański – 146,6 złotoryjski – 146,8	II 71,2-98,6	Legnica – 71,2 dzierzoniowski – 75,7 jeleniogórski – 76,4 legnicki – 77,9 oleśnicki – 78,8 strzeliński – 79,8 jaworski – 83,8 wołowski – 89,4 milicki – 94,3 wałbrzyski – 95,2 trzebnicki – 98,6	II 104-126,6	wałbrzyski - 104 górowski – 105,4 lubiński – 109,1 kamiennogórski – 110,9 jeleniogórski – 124,4 zgorzelecki – 126,1 polkowicki – 126,6
		III 101,7-113,6	górowski – 101,7 oławski – 103,5 głogowski – 104,2 kłodzki – 106,9 bolesławiecki – 107,6 zgorzelecki – 108,2 kamiennogórski – 109,8 średzki – 110,6 złotoryjski – 113,6		
III 155,3-194,2	Jelenia Góra – 155,3 Wrocław – 156,6 jeleniogórski – 162,9 polkowicki – 187,7 lubiński – 191,9 trzebnicki – 194,2	III 101,7-113,6	górowski – 101,7 oławski – 103,5 głogowski – 104,2 kłodzki – 106,9 bolesławiecki – 107,6 zgorzelecki – 108,2 kamiennogórski – 109,8 średzki – 110,6 złotoryjski – 113,6	III 137,9-191,6	kłodzki – 137,9 bolesławiecki – 141,8 oławski – 151,2 ząbkowicki – 152,9 dzierzoniowski – 159,6 legnicki – 163,7 strzeliński - 168 złotoryjski – 166,7 trzebnicki – 191,6
IV 210,2-287,5	legnicki – 210,2 strzeliński – 210,6 dzierzoniowski – 210,8 głogowski – 211,8 wołowski – 254,4 Legnica – 287,5	IV 158,1-219,9	świdnicki – 158,1 ząbkowicki - 162 wrocławski – 219,9	IV 204,7-300,6	Legnica – 204,7 świdnicki – 208,5 głogowski – 220,7 wołowski – 227,4 wrocławski – 300,6

Źródło: zestawienie i obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez DWUP we Wrocławiu, pochodzących z rejestrów urzędów pracy.

Dwie kolejne klasy lokalnych rynków (III i IV) ze wzrostową tendencją ofert pracy w latach 2004-2008 miały identyczną wielkość (po sześć jednostek terytorialnych).

Klasę III z indeksem dynamiki w przedziale od 155,3% w m. Jeleniej Górze do 194,2% w powiecie trzebnickim reprezentowały po dwa powiaty z trzech województw: jeleniogórskiego, legnickiego i wrocławskiego. Najsilniejsza tendencja wzrostowa popytu rejestrowanego w urzędach pracy województwie dolnośląskiego wystąpiła w powiatach należących do klasy IV (w przedziale od 210,2% w powiecie legnickim do 287,5% w m. Legnicy). Zbliżone do powiatu legnickiego tempo wzrostu cechowało trzy powiaty z tej klasy: strzebiński, dzierzoniowski i głogowski, a większe – powiat wołowski. W klasie IV zabrakło zatem przedstawicieli województwa jeleniogórskiego, co stanowi potwierdzenie stosunkowo niskiej pozycji lokalnych rynków pracy tego województwa na tle pozostałych dawnych województw Dolnego Śląska.

W okresie spowolnienia gospodarczego w latach 2008-2010 odwróceniu uległy proporcje liczby powiatów wykazujących wzrostową albo spadkową tendencję zmian ofert pracy na korzyść spadkowej. Klasy I i II tworzyło łącznie 17 jednostek terytorialnych charakteryzujących się zmniejszeniem popytu rejestrowanego, a klasy III i IV – łącznie 12 jednostek ze wzrostem tego popytu. W porównaniu z rozkładem przestrzennym pracujących liczba powiatów z niekorzystnymi zmianami w tym okresie była wprawdzie mniejsza (17 wobec 21), ale skala tych zmian była dwukrotnie silniejsza. Odpowiednie indeksy dynamiki dla pracujących mieściły się bowiem w przedziale od 86,5 do 99,7%, a dla ofert pracy w przedziale od 41,2 do 98,6%. Podobne różnice wystąpiły również w przypadku zmian pozytywnych (tendencji wzrostowej w klasach III i IV). Skala wzrostu dla pracujących obejmowała przedział od 100,6 do 127,6%, a dla ofert pracy – od 101,7 do 219,9%. Świadczy to o znacznie silniejszej reakcji wielu lokalnych rynków na zjawiska kryzysowe w odniesieniu do popytu niezrealizowanego niż zrealizowanego i wiąże się z opóźnieniem reakcji zatrudnienia (redukcji) względem ograniczenia naboru nowych pracowników.

W klasie I o maksymalnym spadku liczby ofert pracy zgłoszonych w latach 2008-2010 negatywnie wyróżniał się Wrocław (spadek o 58,2%), a kolejne miejsca, odległe pod względem nasilenia zmian, zajmowały powiaty: lubiński, lubański i lwówecki, m. Jelenia Góra i powiat polkowicki. Wymienione jednostki terytorialne reprezentowały trzy z dawnych województw: jeleniogórskie, legnickie i wrocławskie. Wszystkie te powiaty, oprócz lubińskiego, w tym samym czasie cechował niewielki spadek zatrudnienia.

W licznej klasie II (złożonej z 11 powiatów) spadkowa tendencja ofert pracy występowała z mniejszym, ale zróżnicowanym nasileniem, gdyż indeks dynamiki zawierał się w przedziale od 71,2% w m. Legnicy do 98,6% w powiecie trzebnickim. Znaczące zmniejszenie popytu niezrealizowanego miało miejsce w m. Legnicy i w pięciu powiatach: dzierzoniowskim, jeleniogórskim, legnickim, oleśnickim i strzebińskim, mniejsze – w jaworskim i wołowskim, a minimalne – w milickim, wałbrzy-

skim i trzebnickim. Wymienione jednostki terytorialne reprezentują wszystkie dawne województwa Dolnego Śląska, wprawdzie najliczniej wrocławskie, ale ze stosunkowo niską skalą niekorzystnych zmian.

W klasie III znalazła się liczna grupa powiatów (9), które w okresie spowolnienia gospodarczego osiągnęły nieznaczny wzrost rejestrowanego popytu na pracę (indeks dynamiki w granicach od 101,7% w powiecie górowskim do 113,6% w powiecie złotoryjskim). Prawie wszystkie kontynuowały pozytywny kierunek zmian tego popytu z lat 2004-2008. Większość z nich cechuje peryferyjne położenie w układzie dawnych województw Dolnego Śląska.

Znacznie większe efekty w zakresie ofert pracy uzyskały powiaty zaliczone do klasy IV. Indeksy dynamiki rejestrowanych ofert wynosiły tutaj bowiem: 158,1% w świdnickim, 162% w ząbkowickim oraz 219,9% we wrocławskim. Na tle całej grupy IV wyróżniał się powiat wrocławski, lider pozytywnych zmian rynkowych także w przypadku pracujących (popytu zrealizowanego).

W całym badanym okresie 2004-2010 większość lokalnych rynków województwa dolnośląskiego (21) charakteryzowała się wzrostem liczby ofert zgłoszonych przez pracodawców do powiatowych urzędów pracy. O dużym zróżnicowaniu tego wzrostu świadczy wysoka rozpiętość indeksu dynamiki: od 104% w powiecie wałbrzyskim do 300,6% we wrocławskim. W ośmiu powiatach tworzących klasę I liczba ofert uległa jednak zmniejszeniu, najbardziej w oleśnickim i m. Wrocławiu (odpowiednio o 41,8 i 35,5%), a znacznie słabiej – w sześciu pozostałych jednostkach: m. Jeleniej Górze i powiatach: milickim, lubańskim, średzkim, jaworskim oraz lwóweckim (w przedziale od 4,5 do 13,6%). W klasie tej znaleźli się głównie reprezentanci województwa wrocławskiego (cztery jednostki, w tym m. Wrocław) i jeleniogórskiego (trzy jednostki, w tym m. Jelenia Góra) oraz jeden powiat z legnickiego (jaworski).

Dwie kolejne klasy (II i III) miały zbliżone do klasy I liczebności jednostek terytorialnych (odpowiednio 7 i 9), ale charakteryzowały się wzrostem napływu ofert pracy. W II klasie wzrost ten (wyrażony za pomocą indeksu dynamiki) kształtował się od 104% w powiecie wałbrzyskim do 126,6% w polkowickim, a w III klasie – w przedziale od 137,9% w kłodzkim do 191,6% w trzebnickim. W obydwu klasach reprezentowane były wszystkie cztery dawne województwa, chociaż w różnym zakresie: w II klasie – najliczniej województwo jeleniogórskie, a w III klasie – wałbrzyskie i wrocławskie.

Klasę IV o najwyższej dynamice wzrostu popytu niezrealizowanego (w skali od 204,7% w m. Legnicy do 300,6% w powiecie wrocławskim) tworzyły po dwa powiaty z województwa legnickiego (m. Legnica i powiat głogowski) i wrocławskiego (powiat wołowski i wrocławski) oraz powiat świdnicki z województwa wałbrzyskiego.

Analizując układy przestrzenne lokalnych rynków według zmian rejestrowanych ofert pracy, zauważa się ich znacznie większą zmienność w porównaniu z podobnymi układami dotyczącymi liczby pracujących w gospodarce narodowej.

Ważne uzupełnienie analizy ogólnej liczby zgłoszonych ofert pracy stanowi badanie ich struktury w podziale na oferty subsydiowane i niesubsydiowane. Odsetek

ofert niesubsydiowanych w roku wyjściowym (2004 r.) był znacznie przestrzennie zróżnicowany i kształtował się w granicach od 19,6% w powiecie złotoryjskim do 87,6% we wrocławskim. W układzie czterech zbliżonych pod względem liczebności klas odsetek ten stopniowo zwiększał się, osiągając swój maksymalny poziom: w klasie I – 34,5%, w klasie II – 50,5%, w klasie III – 64,1%, a w klasie IV – 87,6% (tab. 6).

Tabela 6. Klasyfikacja powiatów województwa dolnośląskiego ze względu na udział niesubsydiowanych ofert pracy w napływie ofert pracy w latach 2004, 2008 i 2010

2004		2008		2010	
Klasa powiatów i wartość cechy w %	powiaty	klasa powiatów i wartość cechy w %	powiaty	klasa powiatów i wartość cechy w %	powiaty
I 19,6-34,5	złotoryjski – 19,6 legnicki – 21,1 ząbkowicki – 28,1 kłodzki - 30 Legnica – 31,4 wołowski – 31,4 lubiński – 34,5	I 11,2-30	złotoryjski – 11,2 jaworski – 24,4	I 14-29	złotoryjski - 14 jeleniogórski – 15,6 kłodzki – 24,2 Jelenia Góra – 28,1 jaworski – 28,2 górowski – 29
	II 36,0-50,5	głogowski - 36 średzki - 38 strzeleński - 39 polkowicki – 41,2 jeleniogórski – 41,3 lubański – 42,5 trzebnicki – 47,2 Jelenia Góra – 50,5	II 40,6-58,1		oławski – 40,6 jeleniogórski – 40,8 legnicki – 43,9 górowski – 44,7 kłodzki – 45,1 ząbkowicki – 50,9 strzeleński – 51,3 Jelenia Góra – 51,6 średzki – 53,6 wołowski – 54,8 głogowski – 57,7 lwówecki – 58,1
III 54,9-64,1		górowski – 54,9 jaworski - 56 świdnicki – 58,1 zgorzelecki – 58,5 kamiennogórski – 58,6 lwówecki – 59,6 dzierzoniowski – 64,1	III 60,7-71,6	lubański – 60,7 kamiennogórski – 60,8 wałbrzyski - 61 polkowicki – 61,3 zgorzelecki – 62,2 legnica – 62,5 trzebnicki – 62,8 świdnicki – 64,5 dzierzoniowski – 64,8 milicki – 68,1 bolesławiecki – 68,5 oleśnicki – 70,2 lubiński – 71,6	III 51-65
IV 67,2-87,6	bolesławiecki – 67,2 milicki – 72,5 wałbrzyski – 73,4 Wrocław – 79,2 oławski – 79,7 oleśnicki – 81,6 wrocławski – 87,6	IV 84,9-90,9	Wrocław – 84,9 wrocławski – 90,9	IV 77,4	Wrocław – 77,4

Źródło: jak w tab. 5.

Niskie udziały ofert niesubsydiowanych mogą wynikać z jednej strony z małej roli instrumentów polityki rynku pracy w kształtowaniu popytu na lokalnych rynkach, a z drugiej – z ograniczonych możliwości tworzenia stabilnych miejsc pracy

przez pracodawców. Do takich rynków w 2004 r. należały z pewnością powiaty tworzące I klasę: złotoryjski, legnicki, ząbkowicki, kłodzki, wołowski i lubiński oraz m. Legnica. Uzupełniające znaczenie w tym roku miały instrumenty aktywizacji bezrobotnych w takich powiatach, jak: wrocławski, oleśnicki, oławski, wałbrzyski, milicki i bolesławiecki oraz m. Wrocław. W pozostałych jednostkach terytorialnych przewaga jednej lub drugiej kategorii ofert rejestrowanych w urzędach pracy nie była tak duża, a najbardziej zbliżone proporcje cechowały powiaty: trzebnicki i górowski oraz m. Jelenią Górę.

Zmiany strukturalne w latach 2004-2008 wyrażały się w zmniejszeniu wielkości dwu skrajnych klas (I i IV) oraz we wzroście rozpiętości udziału ofert niesubsydiowanych. W obydwu tych klasach znalazły się tylko po dwa powiaty: w I klasie – złotoryjski i jaworski, a w IV klasie – m. Wrocław i powiat wrocławski. Prawie dwukrotnie zwiększyła się rozpiętość odsetka ofert niesubsydiowanych: z przedziału 19,6-87,6% w 2004 r. do przedziału 11,2-90,6% w 2008 r. Świadczy to z jednej strony o zróżnicowaniu zdolności lokalnych rynków do generowania lepszych miejsc pracy, a z drugiej – o roli instrumentów aktywnej polityki rynku pracy w kreowaniu popytu subsydiowanego ze środków publicznych. Aktywizacji bezrobotnych za pomocą tych instrumentów sprzyjało w okresie ożywienia gospodarczego zwiększenie wydatków z Funduszu Pracy oraz zasilenie urzędów pracy w dodatkowe środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Społecznego¹².

Przewaga efektów koniunkturalnych nad subsydiarnymi spowodowała, że w latach 2004-2008 w większości jednostek terytorialnych województwa dolnośląskiego (w 20 powiatach) zwiększył się udział ofert niesubsydiowanych, najbardziej w powiatach: głogowskim, lubińskim i średzkim. Spadkowa tendencja zmian tej cechy popytu na pracę wystąpiła wprawdzie aż w dziewięciu powiatach (gorzowskim, jaworskim, jeleniogórskim, milickim, lwóweckim, oleśnickim, oławskim, wałbrzyskim i złotoryjskim), ale była bardzo słaba.

Spowolnienie gospodarcze w latach 2008-2010 wpłynęło na upowszechnienie spadkowej tendencji ofert niesubsydiowanych (w 25 jednostkach). Odsetek tych ofert zwiększył się jedynie w trzech powiatach: oławskim, jaworskim i złotoryjskim, a ustabilizował w świdnickim. Bardzo duże pogorszenie jakości ofert pracy wystąpiło w 13 powiatach (maksymalne we wrocławskim), duże w siedmiu jednostkach terytorialnych, a małe w pięciu pozostałych z niekorzystną tendencją strukturalną tych ofert. Wyraźnie zmniejszyła się rozpiętość wartości analizowanego wskaźnika (14% w powiecie złotoryjskim, 77,4% w m. Wrocławiu), a przemieszczenia powiatów między klasami spowodowały trzykrotny wzrost wielkości klasy I, dwukrotne zmniejszenie klasy IV oraz nieznaczne klasy II.

Porównanie struktur popytu rejestrowanego w dwu skrajnych latach całego badanego okresu (2004 i 2010 r.) wskazuje na liczebną przewagę jednostek terytorial-

¹² Z. Hasińska, *Programy polityki rynku pracy w warunkach integracji europejskiej*, [w:] *Współczesny rynek pracy. Wybrane problemy*, red. D. Kotlorz, UE w Katowicach, Katowice 2011, s. 177-186.

nych ze spadkową tendencją odsetka ofert niesubsydiowanych (17) w końcu okresu oraz na znaczne zróżnicowanie nasilenia tej tendencji. Bardzo duże obniżenie wartości wskaźnika wystąpiło w czterech powiatach (w jeleniogórskim – trzykrotne, jaworskim, górowskim i m. Jeleniej Górze – o połowę), duże – w dziesięciu powiatach (lwóweckim, oleśnickim, oławskim, złotoryjskim, wrocławskim, dzierzoniowskim, milickim, wałbrzyskim, kamiennogórskim i kłodzkim), a małe – w trzech pozostałych powiatach z tendencją zniżkową. W grupie dziewięciu powiatów udział ofert niesubsydiowanych wprawdzie zwiększył się, ale nieznacznie (za wyjątkiem m. Legnicy – prawie dwukrotnie, oraz powiatów: głogowskiego, legnickiego i lubińskiego – o ponad połowę). Natomiast praktycznie nie zmienił się w wołowskim, strzelińskim i polkowickim.

O pogorszeniu jakości ofert pracy w końcu badanego okresu względem roku wyjściowego świadczy także zmniejszenie liczby jednostek powiatowych z odsetkiem ofert niesubsydiowanych w wysokości do 65%. W 2004 r. było ich tylko 22, a w 2010 r. aż 28. Ostatnią, IV klasę z odsetkami powyżej tej granicy w 2004 r. tworzyło siedem powiatów, gdy w 2010 r. tylko jeden powiat. Skutki zjawisk kryzysowych w gospodarce dla rynku pracy mają zatem wymiar ilościowy i jakościowy.

Do charakterystyki zróżnicowania przestrzennego popytu na pracę wykorzystano też wskaźnik zatrudnienia. Z powodu braku w statystyce publicznej danych o tym wskaźniku w ujęciu lokalnych rynków pracy na potrzeby niniejszego opracowania obliczono go jako stosunek procentowy liczby pracujących do ogólnej liczby ludności w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat).

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w każdym z badanych lat, tj. 2004, 2008 oraz 2010, zdecydowana większość powiatów charakteryzowała się wskaźnikiem zatrudnienia niższym od poziomu przeciętnego w województwie. Liczba takich powiatów wyniosła po 23 w 2004 r. i 2008 r. oraz 22 w 2010 r., co stanowiło odpowiednio 79% oraz 76% ogółu analizowanych lokalnych rynków pracy. W prezentowanym układzie klasyfikacyjnym powiaty te wchodziły w skład klasy I, II lub III – tab. 7. Wskaźnik zatrudnienia wyższy od poziomu przeciętnego lub jemu równy charakteryzował w tych latach grupę nielicznych 6-7 powiatów zaliczonych do klasy IV. W każdym z analizowanych lat (tj. 2004, 2008, 2010) zwraca uwagę duża, ok. 3,5-krotna, rozpiętość pomiędzy najniższą a najwyższą wartością analizowanego wskaźnika.

Analiza podziału powiatów na cztery klasy pod względem poziomu wskaźnika zatrudnienia uwidacznia utrwalony w znacznej mierze charakter tej klasyfikacji.

Pierwsza (I) klasa powiatów, najgorsza pod względem analizowanej cechy, gdyż obejmująca lokalne rynki pracy o najniższym wskaźniku zatrudnienia, obejmowała w każdym z badanych lat takie powiaty, jak: górowski, legnicki, trzebnicki oraz złotoryjski. Okresowo do klasy tej kwalifikowały się także powiaty strzeliński (2004 i 2008), jeleniogórski (2008 i 2010), a także lwówecki (2004 i 2010) i jaworski (2004 i 2010). Wskaźnik zatrudnienia w tej grupie wahał się w ogólnym przedziale od 18,0 do 23,5% i na poziomie poszczególnych powiatów wykazywał niewielkie zmiany w przekroju trzech badanych okresów, najczęściej nie przekraczające

Tabela 7. Klasyfikacja powiatów województwa dolnośląskiego ze względu na wartość stopy zatrudnienia w latach 2004, 2008 i 2010

2004		2008		2010	
Klasa powiatów i wartość cechy w %	powiaty	klasa powiatów i wartość cechy w %	powiaty	klasa powiatów i wartość cechy w %	powiaty
I 18,1-21,8	legnicki – 18,1 trzebnicki – 18,8 górowski – 19,3 strzeliński - 20 lwówecki – 20,2 złotoryjski – 20,6 jaworski – 21,8	I 19-23,5	górowski - 19 legnicki - 19 złotoryjski – 20,3 trzebnicki – 21,6 jeleniogórski – 22,8 ząbkowicki – 23,2 strzeliński – 23,5	I 18,0-22,7	górowski – 18 legnicki – 19 lwówecki – 20,7 złotoryjski – 20,8 jeleniogórski – 21,0 trzebnicki – 22,4 jaworski – 22,7
	ząbkowicki – 22,3 jeleniogórski – 22,8 dzierzoniowski – 23,4 lubański – 23,6 kłodzki - 24 średzki – 25,4 wrocławski – 25,4 bolesławiecki – 25,6		II 23,7-26,4		jaworski – 23,7 dzierzoniowski – 23,8 lwówecki – 23,9 lubański – 24 kłodzki – 24,3 kamiennogórski – 26,4 milicki – 26,4
III 26,0-31,4	oleśnicki - 26 oławski – 26,2 kamiennogórski – 26,5 milicki – 26,8 świdnicki – 27,9 głogowski - 29 wałbrzyski – 30,5 wołowski – 31,4	III 28,7-36,4	średzki – 28,7 wołowski – 28,8 oleśnicki – 29,1 bolesławiecki - 30 świdnicki – 31,9 głogowski - 33 wałbrzyski – 33,8 lubiński – 36,1 zgorzelecki – 36,4	III 27,8-36,2	średzki – 27,8 wołowski – 27,9 bolesławiecki – 28,4 oleśnicki – 28,5 wałbrzyski – 31,2 świdnicki – 31,9 głogowski – 32,1 zgorzelecki – 36,2
	lubiński – 32,4 zgorzelecki – 37,1 Legnica – 39,4 Jelenia Góra – 40,3 Wrocław – 42,8 polkowicki – 62,2		IV 41,7-69,8		oławski – 41,7 wrocławski – 41,7 Jelenia Góra – 44,3 Legnica – 48,6 Wrocław – 55,7 polkowicki – 69,8

Źródło: obliczenia własne; źródło dane o pracujących jak w tab. 4.; dane o liczbie ludności w wieku produkcyjnym (18-59/64) pochodzą z Banku Danych Lokalnych GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=317284&p_token=0.6639... [dostęp: 22.06.2012].

1 punktu procentowego. Jedynie w przypadku dwu powiatów: strzelińskiego i trzebnickiego, w okresie poprawy sytuacji gospodarczej zauważalny był znaczący wzrost jego wartości: odpowiednio o 3,5 oraz 2,8 punktów procentowych. Dane te wskazują nie tylko na niski poziom lokalnego zatrudnienia, ale także na ograniczone szanse poprawy tej sytuacji w warunkach obserwowanego w skali kraju przyspieszenia rozwoju gospodarczego. Należy też zauważyć, że w przypadku większości wymienionych powiatów (poza legnickim i jeleniogórskim) znaczących efektów zatrudnienio-

wych nie przyniosły utworzone na ich obszarze podstrefy specjalnych stref ekonomicznych¹³.

Czwarta (IV) klasa powiatów, najlepsza pod względem analizowanej cechy, gdyż grupująca lokalne rynki pracy o najwyższym wskaźniku zatrudnienia, obejmowała w każdym z badanych lat miasta Wrocław, Legnicę i Jelenią Górę oraz powiat polkowicki. W ostatnich latach (2008 i 2010) do klasy tej awansowały dwa inne powiaty: wrocławski i oławski. Wskaźnik zatrudnienia w tej grupie charakteryzował się dużą rozpiętością w ogólnym przedziale od 32,4 do 69,8%. Najwyższe wartości tego wskaźnika, wynoszące powyżej 60%, charakteryzowały w badanych latach powiat polkowicki, którego gospodarka związana jest przede wszystkim z przemysłem górnico-hutniczym KGHM „Polska Miedź” S.A. Wpływ na wysoki poziom zatrudnienia w tym powiecie wywiera też polkowicki obszar Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, w której działa kilka dużych firm związanych głównie z przemysłem motoryzacyjnym¹⁴. Silnym ośrodkiem koncentracji podmiotów gospodarczych wpływających na wysoki wskaźnik zatrudnienia jest aglomeracja wrocławska, w tym głównie miasto Wrocław oraz powiaty wrocławski i oławski, w których zlokalizowano wiele zakładów pracy należących do Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (w gminach: Jelcz-Laskowice, Kobierzyce, Długołęka i Oława oraz w miastach Oława i Wrocław) oraz Tarnobrzskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (w gminie Kobierzyce)¹⁵, a także utworzono gminne strefy aktywności gospodarczej (w gminach: Oława, Marcinkowice, Siechnice i Kąty Wrocławskie)¹⁶. Należy też podkreślić korzystne oddziaływanie Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w przypadku m. Legnicy¹⁷. Wskaźnik zatrudnienia w IV klasie powiatów był bardziej

¹³ Według danych Ministerstwa Gospodarki na koniec 2011 r. liczba nowych strefowych miejsc pracy wyniosła w powiecie: lwóweckim – 0, górowskim – 2, trzebnickim – 6, strzelińskim – 97, złotoryjskim – 173. Jedynie w powiatach legnickim i jeleniogórskim była ona znacząca i wyniosła odpowiednio 1159 i 1033, co pozwoliło obniżyć stopy bezrobocia w tych powiatach odpowiednio z 28,4% (szacunek) do 21,3% i z 26,9% (szacunek) do 21,5%. Zob.: *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2011 r.*, raport Ministerstwa Gospodarki o Specjalnych Strefach Ekonomicznych przyjęty przez RM 30 maja 2012 r., s. 40-47, <http://www.mg.gov.pl/print/7809> [dostęp: 30.07.2012].

¹⁴ Na koniec 2011 r. liczba nowych strefowych miejsc pracy w tym powiecie wyniosła 3235, co pozwoliło obniżyć lokalną stopę bezrobocia z 18,3% (szacunek) do 9,4%. Zob. *Informacja o realizacji ustawy...*, s. 44.

¹⁵ Na koniec 2011 r. liczba nowych, strefowych miejsc pracy wyniosła w powiecie: wrocławskim – 11058, oławskim – 3967, m. Wrocławia – 3328, co pozwoliło obniżyć lokalne stopy bezrobocia odpowiednio: z 24,2% (szacunek) do 4,6%, z 23,7% (szacunek) do 11,1% oraz z 6,0% (szacunek) do 5,0%. Zob. *Informacja o realizacji ustawy...*, s. 43 i 46.

¹⁶ Zob. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r., s. 23-24, umieszczona na stronach internetowych UMWD: <http://www.umwd.dolnyslask.pl/rozwoj/dokumenty-strategiczne/obowiazujaca-strate...> [dostęp: 27.07.2012].

¹⁷ Na koniec 2011 r. liczba nowych strefowych miejsc pracy w Legnicy wyniosła 3555, co pozwoliło obniżyć lokalną stopę bezrobocia z 17,3% (szacunek) do 10%. Zob. *Informacja o realizacji ustawy...*, s. 42.

wrażliwy na zmiany koniunkturalne aniżeli w omawianej wcześniej klasie I. Szczególnie duże zmiany wartości tego wskaźnika wystąpiły w okresie ożywienia gospodarki (2004-2008), kiedy to w powiatach wrocławskim i oławskim oraz we Wrocławiu wzrosły one odpowiednio o 16, 15 i 13 punktów procentowych, zaś w miastach Jeleniej Górze i Legnicy oraz powiecie polkowickim – odpowiednio o 4, 9 i 8 punktów procentowych. W okresie spowolnienia gospodarczego (2008-2010) większość powiatów z tej klasy (poza polkowickim) utrzymała podwyższone wcześniej wartości analizowanego wskaźnika, a nawet je podniosła.

Środkowe klasy lokalnych rynków pracy (II i III) charakteryzowały się, szczególnie w latach 2004 i 2008, bardziej zmiennym składem powiatów. Dotyczyło to zwłaszcza klasy II, której powiaty kwalifikowane początkowo (w 2004 r.) do tej grupy, w następnych okresach lokowały się w klasach: I, III, a nawet w IV (jak w przypadku powiatu wrocławskiego). Trwały przynależnością do klasy II (w każdym z badanych lat) charakteryzowały się tylko trzy powiaty: dzierzoniowski, lubański i kłodzki. W ich przypadku zwraca także uwagę utrwalony poziom wskaźnika zatrudnienia, słabo reagujący również na poprawę ogólnej koniunktury gospodarczej. W klasie III trwały przynależnością charakteryzowały się powiaty: oleśnicki, świdnicki, głogowski, wałbrzyski i wołowski. Klasę III odróżniały od klasy II zarówno większe rozpiętości wskaźnika zatrudnienia mieszczącego się w ogólnym przedziale od 26 do 36,4%, jak i większa podatność tego wskaźnika na zmiany wobec wahań koniunktury gospodarczej, a zwłaszcza jej poprawy w latach 2004-2008. Należy bowiem zauważyć, że w okresie tym w większości wymienionych powiatów wartość wskaźnika zatrudnienia wyraźnie wzrosła (o 3-4 punkty procentowe). Wyjątkiem był powiat wołowski, w którym odsetek pracujących obniżył się w tym czasie o 2,6 punktu procentowego i utrzymał zmiany spadkowe także w 2010 r. Relatywnie wysokie wskaźniki zatrudnienia w omawianej klasie powiatów wiązać można z korzystnym oddziaływaniem Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, której podstrefy działają w powiatach: wałbrzyskim, świdnickim, wołowskim i oleśnickim¹⁸.

4. Klasyfikacja powiatów w oparciu o miernik syntetyczny popytu na pracę

Do ogólnej oceny popytu na pracę w powiatach województwa dolnośląskiego wykorzystano miernik syntetyczny (Ms), którego konstrukcja opiera się na średniej arytmetycznej z cech diagnostycznych poddanych unitaryzacji¹⁹. Miernik obliczono odrębnie dla dwóch podokresów, tj. 2004-2008 i 2008-2010, oraz dla całego badanego

¹⁸ Na koniec 2011 r. liczba nowych strefowych miejsc pracy wyniosła 6289 w powiecie wałbrzyskim i 3927 w powiecie świdnickim, co pozwoliło obniżyć lokalne stopy bezrobocia odpowiednio: z 29,2% (szacunek) do 18,9% oraz z 20% (szacunek) do 13,1%. Zob. *Informacja o realizacji ustawy...*, s. 45 i 46.

¹⁹ Zob.: U. Siedlecka, *Metody porządkowania liniowego*, [w:] *Statystyczne metody analizy danych*, red. W. Ostasiewicz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999, s. 112-114.

okresu 2004-2010 na podstawie czterech następujących cech diagnostycznych (stymulant): dynamiki liczby pracujących, dynamiki liczby ofert pracy, odsetka niesubsydiowanych ofert pracy oraz stopy zatrudnienia. Analiza porównawcza mierników syntetycznych w układzie przestrzennym poprzedzona została uporządkowaniem, a następnie pogrupowaniem powiatów na cztery klasy (I, II, III, IV) w oparciu o wartości ćwiartkowe (kwartyle) – tab. 8.

Tabela 8. Klasyfikacja powiatów województwa dolnośląskiego ze względu na wartość miernika syntetycznego popytu na pracę (Ms)

2004-2008		2008-2010		2004-2010	
Klasa powiatów i wartość Ms	powiaty wraz z wartością Ms	klasa powiatów i wartość Ms	powiaty wraz z wartością Ms	klasa powiatów i wartość Ms	powiaty wraz z wartością Ms
I 0,108- -0,238	złotoryjski – 0,108 jaworski – 0,147 górowski – 0,158 ząbkowicki – 0,200 kłódzki – 0,215 jeleniogórski – 0,237 kamiennogórski – 0,238	I 0,104-0,254	jeleniogórski – 0,104 lwówecki – 0,140 jaworski – 0,194 górowski – 0,198 legnicki – 0,210 złotoryjski – 0,217 kłódzki – 0,245	I 0,093-0,212	jeleniogórski – 0,093 górowski – 0,115 jaworski – 0,135 złotoryjski – 0,147 lwówecki – 0,162 kłódzki – 0,171 legnicki – 0,212
		II 0,254-0,329	wołowski – 0,254 lubański – 0,256 strzeliński – 0,286 dzierzoniowski – 0,296 Jelenia Góra – 0,307 kamiennogórski – 0,309 średzki – 0,327 milicki – 0,329	II 0,217-0,289	lubański – 0,217 kamiennogórski – 0,224 średzki – 0,233 ząbkowicki – 0,239 milicki – 0,240 oleśnicki – 0,260 Jelenia Góra – 0,263 Dzierżoniowski – 0,289
III 0,357- -0,396	świdnicki – 0,357 bolesławiecki – 0,374 dzierzoniowski – 0,376 strzeliński – 0,380 Jelenia Góra – 0,383 trzebnicki – 0,387 wołowski – 0,396	III 0,337-0,387	wałbrzyski – 0,337 oleśnicki – 0,350 ząbkowicki – 0,364 trzebnicki – 0,365 lubiński – 0,367 bolesławiecki – 0,386 głogowski – 0,387	III 0,295-0,367	wołowski – 0,295 wałbrzyski – 0,295 strzeliński – 0,301 zgorzelecki – 0,339 lubiński – 0,341 trzebnicki – 0,367 bolesławiecki – 0,367
		IV 0,426-0,849	zgorzelecki – 0,426 oławski – 0,436 polkowicki – 0,447 Legnica – 0,488 świdnicki – 0,517 Wrocław – 0,527 wrocławski – 0,849	IV 0,440-0,849	głogowski – 0,440 polkowicki – 0,458 świdnicki – 0,469 oławski – 0,487 Wrocław – 0,517 Legnica – 0,555 wrocławski – 0,849

Źródło: zestawienie i obliczenia własne na podstawie danych zawartych w tab. 5-8.

Miernik syntetyczny popytu na lokalnych rynkach pracy województwa dolnośląskiego w okresie 2004-2008 przyjął wartości z przedziału od 0,108 (powiat złotoryjski) do 0,685 (powiat wrocławski). Znaczna rozpiętość tego miernika (1:6) świadczy o dużym zróżnicowaniu popytu na pracę w układzie tych rynków. W następnym okresie (2008-2010) zróżnicowanie to zwiększyło się jeszcze bardziej, gdyż maksymalna wartość M_s , wynosząca 0,849 w powiecie wrocławskim, przewyższała ponad 8-krotnie wartość minimalną (0,104) osiągniętą w powiecie jeleniogórskim.

Porównując wyniki klasyfikacji powiatów według wartości M_s w latach 2004-2008 i 2008-2010, można zauważyć podobne w obu okresach zestawienia powiatów tworzących dwie skrajne względem siebie klasy I i IV, co świadczy o utrwalonym w czasie podziale na lokalne rynki pracy najgorsze (klasa I) i najlepsze (klasa IV) pod względem popytu na pracę. Do klasy I, obejmującej powiaty o najniższej wartości M_s , należało w każdym z badanych okresów pięć następujących powiatów: górowski, jaworski, jeleniogórski, kłodzki oraz złotoryjski. W latach przyspieszenia gospodarczego (2004-2008) w składzie tej podgrupy znalazły się też powiaty ząbkowicki i kamiennogórski, zaś w okresie spowolnienia gospodarczego (2008-2010) – także powiaty lwówecki i legnicki.

Na przeciwnym krańcu rankingu lokalnych rynków pracy, w klasie IV, znalazło się pięć następujących powiatów o najwyższych wartościach M_s : oławski, polkowicki, wrocławski oraz miasta Legnica i Wrocław, przy czym skład ten dotyczył każdego z analizowanych podokresów (2004-2008) i (2008-2010). W okresie poprawy sytuacji gospodarczej do klasy IV kwalifikowały się też dwa inne powiaty: głogowski i lubiński, zaś w latach pogorszenia koniunktury trwały skład klasy IV uzupełniały powiaty: świdnicki i zgorzelecki. Stałym liderem w analizowanej klasie był powiat wrocławski, który osiągnął w obu okresach najwyższe wartości miernika syntetycznego, wynoszące 0,685 (w latach 2004-2008) i 0,849 (w latach 2008-2010).

Składy środkowych klas powiatów (II i III) były mniej stabilne. W analizowanych okresach trwały przynależnością do klasy II charakteryzowały się bowiem tylko trzy powiaty (średzki, milicki oraz lubański), a do klasy III – dwa powiaty (bolesławiecki i trzebnicki). Pozostałe powiaty tworzące składy tych klas podzielić można na poprawiające swoją pozycję rynkową albo pogarszające tę pozycję. W drugim z analizowanych okresów ułożenie klasyfikacyjne poprawiły dwa powiaty (oleśnicki i wałbrzyski), które przeszły z klasy II do III, powiat zgorzelecki, który przeszedł z klasy II do IV, oraz powiat świdnicki, który przemieścił się z klasy III do IV. W tym samym okresie pogorszenie usytuowania w analizowanej klasyfikacji dotyczyło dwóch powiatów (legnickiego i lwóweckiego), które przeszły z klasy II do I, oraz trzech powiatów (dzierzoniowskiego, strzelińskiego i wołowskiego) i m. Jeleniej Góry, które przemieściły się z klasy III do II.

Klasyfikacja powiatów według syntetycznego miernika popytu na pracę obliczonego dla całego badanego okresu 2004-2010 była zbliżona bardziej do drugiego niż pierwszego podokresu, szczególnie w przypadku klas gorszych (tj. I i II) oraz najlep-

szej klasy IV, których składy w analizowanym porównaniu czasowym były zbliżone. Większe różnice w tym porównaniu dotyczyły klasy III, której skład uznać można za najbardziej dynamiczny w całym okresie badawczym. W porównaniu z oboma podokresami (2004-2008 i 2008-2010) w ogólnym przedziale czasu (2004-2010) 9-krotnie większa była rozpiętość pomiędzy najwyższą a najniższą wartością miernika syntetycznego. Należy też zauważyć, że powiaty, które zakwalifikowały się do poszczególnych klas zarówno w pierwszym, jak i w drugim podokresie, weszły w skład tych samych klas także w układzie klasyfikacyjnym dla całego rozpatrywanego okresu 2004-2010, co wskazuje dodatkowo na utrwaloną w przypadku większości lokalnych rynków pracy województwa dolnośląskiego pozycję w sferze popytu na pracę.

5. Zakończenie

Zróznicowanie przestrzenne popytu na pracę w województwie dolnośląskim jest duże i ma względnie trwałe charakter. Występuje wyraźna dysproporcja pomiędzy rozwojem rynku pracy aglomeracji wrocławskiej (Wrocław i bezpośrednio sąsiadujące powiaty, głównie wrocławski, oławski i trzebnicki) oraz ośrodków rozwijającego się przemysłu miedziowego (powiaty lubiński, polkowicki i głogowski) i węgla brunatnego (powiat zgorzelecki) a rozwojem rynków pracy mniejszych ośrodków peryferyjnych położonych w granicach dawnych województw Dolnego Śląska. Oprócz wyróżniającej roli Wrocławia jako jednego z ważniejszych centrów życia gospodarczego, społecznego, kulturalnego i naukowego w Polsce korzystny wpływ na stronę popytową rynku pracy obserwuje się też na obszarach inwestycji bezpośrednich w Wałbrzyskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej (głównie w powiatach wałbrzyskim, świdnickim, oławskim i wrocławskim) oraz Legnickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej (w Legnicy, powiecie legnickim i polkowickim). Dla licznej grupy słabszych rynków duże znaczenie mają instrumenty polityki rynku pracy wspierające aktywizację zawodową bezrobotnych ze środków publicznych i Europejskiego Funduszu Społecznego. Wobec ograniczenia w latach 2011-2012 środków finansowych na tę politykę można się spodziewać dalszego pogorszenia pozycji tych powiatów pod względem rozmiarów generowanego popytu na pracę.

Literatura

Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2011r., GUS, Warszawa 2012.

Gilga K., Hasińska Z., Sipurzyńska-Rudnicka K., *Badanie popytu na pracę. Doświadczenia z realizacji projektu badawczego „Rynek pracy aglomeracji wrocławskiej. Stan i perspektywy”*, [w:] *Wymiary polityki regionalnej w aspekcie politycznym, społecznym i gospodarczym*, red. R. Herbut, A. Kubów, L. Paszkiewicz, J. Wojtaś, PWSZ, Legnica 2007.

Hasińska Z., *Programy polityki rynku pracy w warunkach integracji europejskiej*, [w:] *Współczesny rynek pracy. Wybrane problemy*, red. D. Kotlorz, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2011.

- Hasińska Z., Sipurzyńska-Rudnicka K., *Rynek pracy jako przedmiot badań statystyki publicznej*, [w:] *Rynek pracy województwa dolnośląskiego w latach 1999-2009*, red. Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2001.
- Hasińska Z., Sipurzyńska-Rudnicka K., *Uwarunkowania demograficzne, edukacyjne i ekonomiczne*, [w:] *Rynek pracy województwa dolnośląskiego w latach 1999-2009*, red. Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2001.
- Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2011 r.*, raport Ministerstwa Gospodarki o Specjalnych Strefach Ekonomicznych przyjęty przez RM 30.05.2012 r., <http://www.mg.gov.pl/print/7809> [dostęp: 30.07.2012].
- Rynek pracy województwa dolnośląskiego w latach 1999-2009*, red. Z. Hasińska, K. Sipurzyńska-Rudnicka, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011.
- Wiśniewski Z., *Kierunki i skutki deregulacji rynku pracy w krajach Unii Europejskiej*, UMK, Toruń 1999.
- Współczesny rynek pracy. Wybrane problemy*, red. D. Kotlorz, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2011.
- Siedlecka U., *Metody porządkowania liniowego*, [w:] *Statystyczne metody analizy danych*, red. W. Ostasiewicz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r., <http://www.umwd.dolnyslask.pl/rozwoj/dokumenty-strategiczne/obowiazujaca-strate...> [dostęp: 27.07.2012].

SPATIAL DIVERSIFICATION OF LABOUR DEMAND IN LOWER SILESIA VOIVODESHIP

Summary: Spatial diversification of labour demand is discussed in the system of local labour markets of Lower Silesia, as one of the most demanding and unique regional labour markets in Poland. The article presents the evaluation of trends in demand, as observed in the period following Poland's accession to the EU structures. Based on public statistical data, the authors analyze the changes in the employment figures and job offers, the share of non-subsidized jobs on offer and the employment rate. The results, evaluated via a synthetic measure of labour demand formula, are then used to construct a ranking of Lower Silesia districts. Taking into consideration the cyclical economic fluctuations of labour demand, two distinct periods are singled out, namely: 2004–2008 and 2008–2010. The results of the analyses show that the direction of changes in the labour demand in those periods was divergent (positive vs. negative) and that the variations of labour demand by district are significant and well-established, with the exception of a few selected districts. A marked disproportion in the development of local labour markets is found, with urban district of Wrocław and the centers of copper and lignite industries ranking ahead of the peripheral districts of the region. Rising labour demand is also found in the Special Economic Zones of the Lower Silesia region. The remaining districts, with markedly weaker labour markets, should benefit from labour policy instruments to stimulate the labour activities of the unemployed, paid from public funds.

Keywords: labour demand, local labour markets, Lower Silesia.